



Tonga

**NGAAHI TU'UTU'UNI KI HE HU KI TU'A
'O E NGAAHI FUA'TAKAU (HINA
PATAKAPU)**

VAHE 19.01.01

Tohi Lao Fakatonutonu 2020



NGAAHI TU'UTU'UNI KI HE HU KI TU'A 'O E NGAAHI FUA'I'AKAU (HINA PATAKAPU)

*Na'e fa'u 'e he Palemia 'i he Kupu 3 'o e Lao ki he Hu ki Tu'a 'o e Ngaahi
Fua'i'akau (Hina Patakapu) pea 'oku kei hoko atu pe 'i he mafai 'o e Kupu 15
'o e Lao ki hono Pule'i 'a e Hu ki Tu'apule'anga 'a e Koloa Fakangoue¹*

Kamata'anga [3 'o 'Aokosi 1993]

1. (1) 'E ui 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ni ko e Ngaahi Tu'utu'uni ki he Hu ki Tu'a 'o e Ngaahi Fua'i'akau (Hina Patakapu).
- (2) 'Oku fakaha heni ko e hina, ko ha fua'i'akau ia ki he taumu'a 'o e Kupu 2 'o e Lao ki he Hu ki Tu'a 'o e Ngaahi Fua'i'akau.
2. 'I he ngaahi Tu'utu'uni ni, tukukehe ka kehe hono 'uhinga 'i he kupu 'oku ha ai —
“**taimi fe'unga**” ko hono 'uhinga ko e vaha'a taimi 'oku pehe ai —
 - (i) kapau ko e uta koniteina momoa ta'etapuni: taimi si'isi'i taha ki hono fakauta ko e houa 'e 48 pea 'oku matu'aki na'ina'i atu ke houa 'e 72 mei he taimi toli ki hono fakauta;
 - (ii) kapau ko e puha fakamokomoko: taimi si'isi'i taha ki hono fakauta ko e houa 'e 96 pea 'oku matu'aki na'ina'i atu ke houa 'e 192 mei he taimi toli ki hono fakauta;“**ma'a**” ko hono 'uhinga ko e hao mei he 'uli, kekekele ngakongako, te'e manu, fu'u hauhau hono kili pea mo ha nanamu kehe;
“**momoa**” ko hono 'uhinga ko e tuku 'o e hina 'i ha vaha'a taimi fe'unga kimu'a pea fakauta ki he Koniteina uta pe vaka tahi koe'uhi ke —
 - (i) momoa 'a e tu'usi'anga 'i ha kau;
 - (ii) momoa kotoa 'a e kili 'i he kau;²

- (iii) ma'u 'ea fe'unga 'a e fo'i hina kotoa pe, pea 'ikai toe vaofiange hono tuku 'o e puha mei he puha 'aki 'a e 10cm 'i he taimi 'oku tuku fakamomoa ai;

“ngaahi puha toli” ko hono 'uhinga ko e ngaahi puha 'oku ngaue'aki lolotonga hono toli mo hono fetuku 'o e hina mei he ngaahi ngoue'anga ki he ngaahi fale fa'oaki'anga.

“motu'a” ko hono 'uhinga ko e a'u 'a e fo'i hinga ki he motu'a fe'unga 'e ala toli ai pea 'e faka'ilonga'aki 'a e —

- (i) ngaahi fo'i 'ila lanu melomelo 'i he kau;
(ii) kamata ke lanu mata fakapopo'uli 'a e kili, pea 'ikai ke kei ha ngingila 'a e kili;
(iii) lanu moli malohi 'a e kakano; pea
(iv) fefeka 'a e tenga'i hina;

“kili 'i he kau” ko hono 'uhinga ko e kili 'oku takatakai 'i he kau 'o e fo'i hina;

“haohaoa” ko hono 'uhinga ko e hoa mei he kamata ke pala, 'aunga (kau ai 'a e fanga ki'i pala iiki 'oku 'ikai ke loloto neongo kuo momoa mo patu) maumau 'i hono tuku'aisi, lavea pe maumau tatau mo ia 'a ia te ne ala fakatupu ha'ane kovi vave pe pala vave;

“hina” ko hono 'uhinga ko e fua 'o e hina patakapu 'oku tupu mei he kalasi kehekehe 'o e Cucurbita maxima;

“maumau 'i hono tuku fuoloa” ko hono 'uhinga ko e pala, tu'unga fulufulua, mae pe maumau kehe tupu mei hono tuku fuoloa;

“velahia” ko hono 'uhinga ko e maumau tupu mei hono tuku 'i he la'aa 'o 'iku ai 'o hinehina 'a e lanu 'o e kakano 'o e fo'i hina kuo maumau;

“mutuki” ko hono 'uhinga ko e tu'usi 'o e kau 'o 'ikai toe loloa ange 'a e tuke 'i he 10mm pe 'ikai ke toe tomo hake 'i he uma 'o e fo'i hina;

“kakano” ko hono 'uhinga ki he kei kakato 'a e fo'i hina

3. Ko e fo'i hina kuo pau ke —

- (a) hao mei he manu maumau mo e mahaki pea ke ne a'usia 'a e ngaahi tu'utu'uni fakakolonitini mo fakalao 'a e pule'anga 'oku nau fakahu mai;
(b) kakato;
(c) haohaoa;
(d) ma'a;
(e) motu'a;
(f) 'osi mutuki;

- (g) 'osi momoa;
- (h) lelei pea ke potupotu tatau honau ngaahi fotunga 'o kau ai 'a e fuo mo e lanu pea ke 'oua 'e fuo kehekehe tupu mei he 'ikai ke lelei 'enau tupu;
- (i) ne matu'uaki hono fetuku holo, fa'oaki mo hono uta, pea ke tu'uta ki he fonua 'oku uta ki ai 'oku kei 'i ha tu'unga lelei;
- (j) 'oua 'e velahia pe fohia;
- (k) uta 'i loto 'i he 'aho 'e 14 hili 'a hono toli, tukukehe ka toki fakaloloa 'e he Talekita Ngoue mo e Vaotata 'a e taimi ko 'eni 'i ha'ane ma'u ha tohi kole ke fakaloloa ka kuopau ke fai pau 'a e fo'i hina ki he ngaahi fiema'u 'oku lave ki ai 'a e ngaahi tu'utu'uni ni lolotonga 'a e taimi fakaloloa.

4.

- (1) Fakatatau ki he ngaahi kupu kehe 'i he Tu'utu'uni ni ko e fuo si'isi'i taha ki he hina 'oku fa'oaki fakalukufua ke uta ki tu'apule'anga ko e 1.2kg pea ko e fuo lalahi taha ko e 2.7kg, pea kuopau ke faka'ilonga'i Kalasi I ia.
- (2)
 - (a) 'E toki ngofua pe ke uta 'a e hina 'oku fuo iiki ange 'i he 1.2kg kapau 'oku ma'u 'e he taha 'oku ne hu atu ha tohi fakangofua mei he Minisita Ngoue mo e Vaotata ke ne hu atu 'a e hina fuo iiki.
 - (b) Kuopau ke fa'oaki 'a e hina fuo iiki mo faka'ilonga'i ke mahino ko e hina fuo iiki.

5.

- (1) Kuopau 'e 'ikai toe mamafa ange 'a e puha hina 'e taha 'aki 'a e peseti 'e 5 'o e mamafa kuo tu'utu'uni ki he fa'ahinga fuo ko ia.
- (2) Kuopau ke 'i he puha takitaha 'a e hina 'i he fa'ahinga tatau, 'ulungaanga tatau, motu'a tatau, fuo tatau pea kuo pau ko e hina pe 'i he kalasi tatau.
- (3)
 - (a) Kuopau ke fa'oaki 'a e hina 'i ha ngaahi puha 'oku ma'a mo fo'ou pea hao foki mei he tu'unga fulufulua mo e kotoa 'o e ngaahi me'a pehee pea fa'o 'i ha founa 'oku fakapapau'i 'e malu lelei ai.
 - (b) 'Oku 'ikai ngofua ke ngaue'aki 'a e ngaahi puha toli ke uta ai 'a e hina ki tu'apule'anga
- (4) Kuopau ke uta ki tu'apule'anga 'a e hina kotoa pe 'i ha puha papa 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni mo e ngaahi fua 'oku fokotu'u 'i he Tu'utu'uni.
- (5) Kuopau ke faka'ilonga mahino 'i he ngaahi puha kuo 'osi fa'o ke uta ki tu'apule'anga ke ha ai 'a e —
 - (a) Faka'ilonga 'o e taha 'oku ne hu ki tu'apule'anga;

- (b) Fika 'o e taha ngoue hina;
- (c) Hingoa mo e fa'ahinga 'o e hina;
- (d) Fonua na'e to ai;
- (e) Mamafa totonu 'o e hina; mo e
- (f) Leipolo "paasi 'i he Kolonitini".

6. (1) Kuopau 'e 'ikai ha fo'i hina —

- (a) 'e 'ilonga ai 'a hono tokoto'anga ('i he kelekele) 'o laka hake 'i he peseti 'e 15 'o hono kili;
- (b) 'e lahiange ke lanu melomelo 'a e konga 'o e fo'i hina 'oku velahia 'i he la'a. Kapau 'e lahiange pe 'a e kei lanu mata 'o e konga 'o e fo'i hina 'oku ha ki he la'a 'e tali pe 'a e fo'i hina ko ia;
- (c) 'e maumau'i lahi 'e he ngaahi va'a 'o e fu'u hina 'a e fuo mo e fotunga 'o e fo'i hina. Ko e 'ilonga koia 'o e va'a 'o e fu'u fina 'i he fo'i hina kuopau 'e;
 - (i) 'ikai toe loloto ange 'a e poini loloto taha 'i he 20mm mei he kili 'o e fo'i hina,
 - (ii) 'ikai toe laulahi ange 'a e poini lau lahi taha 'o e fo'i hina 'i he 20 mm, pe
 - (iii) 'ikai toe loloa ange 'i he 100mm.
- (d) 'e 'ikai toe laulahi ange 'a e patu fakakatoa ('ikai fakatafungofunga) 'o e fo'i hina kotoa pe 'oku 1.2kg ki he 2kg hono mamafa 'i he sikuea senitimita 'e 4 ,o e fo'i hina kotoa pe 'oku mamafa ange 'i he 2kg 'i he sikuea senitimita 'e 6;
- (e) ko e ngaahi fo'i patu 'oku fakatafungofunga hange ko e "tu'unga" pe "tona" 'e 'ikai toe laka hake hono 'elia fakakatoa 'i he sikuea senitimita 'e 2 pe ma'olunga ange 'i he 5 mm 'i ha fa'ahinga poini pe;
- (f) 'e 'i ai ha 'ilonga pe volu 'a fo'i hina 'i ha'ane ta'omia 'okapau 'e —
 - (i) lavea ai hono kili, pe
 - (ii) laka hake 'i he sikuea senitimita 'e 2 hino 'elia fakakatoa;
- (g) 'e lavea 'a e fo'i hina pe ko e lavea ko ha maumau 'i he toli tupu mei he fakalavea'i pe pakia 'i ha me'a masila;
- (h) 'e laulahi ange 'a e maukupu 'o e fo'i hina 'i hono ma'olunga, pea kuopau ke faitatau mo e 'ulungaanga fakalukufua 'o e fa'ahinga kalasi hina koia;
- (i) 'e hauhausia 'i hono tafa'aki ki tu'a kimu'a pea fa'oaki ke uta atu ki tu'apule'anga.

- (2) Kuopau 'e ngofua ke holo (allowance for shrinkage) (holo 'a e mamafa) 'a e fo'i hina 'aki 'a e peseti 'e 7 mei hono mamafa totonu 'i he taimi ko ia 'e uta atu ai.

7.

- (1) Ko e ngaahi puha ke uta ai 'a e hina ki muli kuopau —
- (a) ko e ngaahi puha fakamokomoko; pe
 - (b) ngaahi puha koniteina momoa ta'etapuni.
- (2) Kuopau ko e fua 'eni 'o e papa 'e fa'u'aki 'a e ngaahi fakamokomoko —
- (a) loloa 'o e papa ki mu'a mo mui 1.18m
 - (b) loloa 'o e papa faliki 'o e paleti 1.22m
 - (c) loloa 'o e papa ki he tapuni 'o e puha 1.22m
 - (d) loloa 'o e papa ki he ngaahi tafa'aki 1.02m
 - (e) loloa 'o e papa ki he ngaahi tuliki .920m
 - (f) loloa 'o e papa ki he faliki 1.02m
- (3) Kuopau ke lahi fe'unga 'a e ngaahi puha koniteina momoa ta'etapuni kotoa pe ke hao ki ai ha puha hina lalahi tatau 'e uofulu ki he puha koniteina momoa fute 'e uofulu kotoa pe 'o e vaka.
- (4)
- (a) Kuopau ke ngaohi 'a e puha kotoa pe 'aki 'a e papa mei he Paini, Douglas Fir, Tanekaha pe ha papa fakalotofonua 'oku fe'unga, ma'a, te'eki ngaue'aki, 'osi to'o 'a e kili, pea fakamomoa 'ea (air seasoned) ('o 'ikai laka hake 'ene hauhau 'i he 25%) pe 'osi faito'o to'i (anti-sap stain treated).
 - (b) 'Oku 'ikai tali ke fa'u ha fa'ahinga puha hina pe 'aki ha papa kuo faito'o'aki 'a e kemikale 'asenika (inorganic arsenical compound)
- (5) Kuopau ke fa'u 'a e puha kotoa pe fakatatau ki he ngaahi fakahinohino ko 'eni mo matu'aki fa'u ke lelei, ma'u tapafa tatau mo fuo lelei —
- (a) Fa'u 'o e ngaahi tafa'aki 'o e puha —
 - (i) Matolu si'isi'i taha 18mm pe, 'okapau 'oku fa'u mo hono ngaahi tokotu'u fakahangatonu ki 'olunga 15 mm —
'Okapau 'oku ngaue'aki ha ngaahi tokotu'u fakahangatonu ki 'olunga, kuopau ko ha fo'i tokotu'u 'e fa ke 'oua 'e fuosi'i ange 'i he 15 mm x 50 mm pea kuopau ke hema'i (bevel) kotoa.
 - (ii) Maukupu 90 ki he 95mm;
 - (iii) Ngaahi hoko (knots) 'Oua 'e toe lahi ange 'i he 50%
'o e maukupu 'o e lau'i papa;
 - (iv) Hema'i (bevelling) Kuopau ke hema'i (bevel) kapau

- kuo toutou fahi (multiripped)
'a e lau'i papa;
- (v) Lahi 'o e lau'i papa Ono 'i he tafa'aki takitaha 'e fa.
- (b) Papa faliki 'o e paleti (Ngaahi puha koniteina momoa ta'etapuni) —
- (i) Matolu 15 ki he 18 mm;
- (ii) Maukupu 90 ki he 95 mm;
- (iii) Ngaahi hoko (knots) 'Oua 'e toe lahi ange 'i he 50%
'o e maukupu 'o e lau'i papa;
- (iv) Hema'i (bevelling) Kuopau ke hema'i (bevel) kapau
kuo toutou fahi (multiripped) 'a e
lau'i papa ;
- (v) Lahi 'o e lau'i papa Valu.
- (c) Papa faliki paleti (puha fakamokomoko) —
- (i) Matolu 15 ki he 18 mm;
- (ii) Maukupu 90 ki he 95 mm;
- (iii) Ngaahi hoko (knots) 'Oua 'e toe lahi ange 'i he 50%
'o e maukupu 'o e lau'i papa;
- (iv) Hema'i (bevelling) Kuopau ke hema'i (bevel) kapau
kuo toutou fahi (multiripped) 'a e
lau'i papa ;
- (v) Lahi 'o e lau'i papa Fitu ki he valu.
- (d) Ngaahi lau'i papa hili'anga 'o e Paleti —
- (i) Lahi 100 mm x 50 mm;
- (ii) Fiha Tolu, pea tuku vahavaha tatau 'i
he paleti.
- (e) Ngaahi lau'i papa ki he tapuni —
- (i) Matolu 15 to 18 mm;
- (ii) Maukupu 90 to 95 mm;
- (iii) Ngaahi hoko (knots) 'Oua 'e toe lahi ange 'i he 50%
'o e maukupu 'o e lau'ipapa
- (iv) Hema'i (bevelling) kuopau ke hema'i (bevel) kapau
kuo toutou fahi (multiripped) 'a e
lau'i papa
- (f) Ngaahi tokotu'u 'i he tuliki —
Fua si'isi'i taha 100 mm x 50 mm tu'usi

fakataiakonali.

- (g) Ngaahi fakama'u – Ngaue'aki 'a e fa'ο pe pine 'ο pehe ni —
- (i) Fa'ahinga Fa'ο Fa'ο fana (rink shank), fa'ο tuliki (angular groove) pe fa'ο tatau mo ia;
- (ii) Loloa 'ο e fa'ο 55mm ki he lau'i papa 18 mm kotoa, 51mm ki he lau'i papa 15 mm kotoa pe;
- (iii) Lahi 'ο e Fa'ο Fo'i fa'ο 'e ua ki he hoko kotoa pe pea fa ki he hoko 'a e tafa'aki taupotu ki lalo 'ο e puha o e papa faliki. Lahi fakakatoa 'ο e fa'ο; ki he ngaahi puha 'oku ngaohi'aki 'a e lau'i papa 18 mm = 182 ki he ngaahi puha 'oku ngaohi 'aki 'a e lau'i papa 15 mm = 230;
- (iv) Loloa 'ο e pine Q23-55 mm ki he lau'i papa 18 mm kotoa pe Q21-50 mm ki he lau'i papa 15 mm kotoa pe.
- (v) Lahi 'ο e pine Fo'i pine 'e tolu ki he hoko kotoa pe pea ono ki he hoko 'a e tafa'aki taupotu ki lalo 'ο e puha mo e papa faliki; Lahi fakakatoa 'ο e pine; ki he ngaahi puha 'oku ngaohi'aki 'a e lau'i papa 18mm = 273 ki he ngaahi puha 'oku ngaohi'aki 'a e lau'i papa 15 mm = 345

8. Kuopau 'e 'ikai ngaue'aki 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ki he Hu ki Tu'a 'ο e Ngaahi Fua'i'akau 1934 ki he hina.

FAKAMATALA FAKALAHİ

¹ K.F 2 'o e 1993;

Fakatonutonu 'e he K.F 5 'o e 1994, kamata'anga 'aho 17 'o 'Okatopa 1994

² Fetongi 'e he K.F. 5 'o e 1994